

דברי השירה

וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (הכרים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי זינר שליט"א
רב ביהכ"נ 'דברי שירי' ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל mdh036194741@gmail.com

נודה מאד לכל מי
שיכול לטייע
בכיסוי
הוצאות ההדפסה.
להנצחות
לע"נ וכיו"ב.
נא לפנות למייל
mdh036194741
@gmail.com
או במייל
0527129867

פרשת משפטים

ישש לצדיקים שיכולים להתגלות בחלום לאחרים כדי שלא יישארו בעלי חובות.

ופעם אחת ישבתי בבית דין אצל מרן הגר"נ קרליץ זצ"ל והיה שם דין תורה בין שני אנשים שאחד מהם לא רצה לשלם את מה שהוא חייב, והיה שם את הגה"צ רבי יעקב פוזן זצ"ל שקם וצעק על אותו אחד שלא רצה לשלם, שצריך להיזהר מאוד לא להישאר בעל חוב לאחרים, שמובא בספרים שמי שנשאר חייב לאחרים הוא חוזר בגלגול בתוך כלב כדי לשלם את החובות שלו רח"ל, ואותו אחד שאל איך באמת על ידי זה שהאדם זה מתגלגל בתוך כלב הוא מחזיר את החובות שלו, אז אמר לו הגר"י זצ"ל שזה יתכן כגון על ידי שאותו כלב יהיה שומר הפתח של מי שהוא היה חייב לו.

ועכ"פ נדרש זהירות גדולה על כל פרוטה ופרוטה שהאדם יתן על זה דין וחשבון.

.....

עבד עברי שהתאלמן לאחר מכירה

"אם בגפו יבא בגפו יצא" (כ"א - ג').

כתב רש"י (בד"ה בגפו יצא), 'מגיד שאם לא היה נשוי מתחלה, אין רבו מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים'.

המשנה למלך (פ"ג מהלכות עבדים ה"ד) הסתפק, במי שהיה נשוי אשה לפני שנמכר אך בתוך הזמן הוא נתאלמן, האם מותר לרבו למסור לו שפחה כנענית, או שרק באופן שיש לו עכשיו אשה מותר בשפחה כנענית, וכן אידך גיסא אם כשנמכר לא היה נשוי, אבל בתוך הזמן שהיה לעבד נשא אשה, האם אף הוא מותר בשפחה כנענית, ע"ש.

ובספר פרדס יוסף כתב לדייק מלשון רש"י כאן, שהכל הולך אחר ההתחלה, ממה שכתב רש"י 'שאם לא היה נשוי מתחלה' ומשמע שרק אם היה נשוי מתחילה בשעת שנכנס לרשות האדון מותר בשפחה כנענית, אבל אם נשא אח"כ אין זה מתיר לו.

וכן הרעק"א בהגה' על המל"מ מציין לאור החיים הקדוש שפשיטא ליה שהכל הולך אחר ביאתו לרשות האדון, ע"ש.

.....

התורה התירה לעבד עברי לישא שיפחה כנענית

"אם אדניו יתן לו אשה..." (כ"א - ד').

כתב רש"י, 'מכאן שהרשות ביד רבו למסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים'.

בספר מעם לועז הקשה, מה הטעם במה שהתירה התורה לאו זה לעבד עברי, שהרי בעלמא יש לאו להתחתן עם שפחה כנענית, וכאן התורה התירה לו לאו זה.

וכתב ב' טעמים, א. שהרי מדובר על גנב שנמכר בגניבתו, וכשנמכר האדון חייב לזון אשתו ובניו, וכמו שהביא רש"י (פסוק ג') 'שהקונה עבד עברי חייב במזונות אשתו ובניו', ואם לא היה מותר לרבו למסור לו שפחה כנענית והוולדות יהיו שלו, לא היה

זהירות בממון הזולת

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" (כ"א - א').

כתב רש"י, 'כל מקום שנאמר אלה פסל את הראשונים, ואלה מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני'.

יש לפרש שהטעם שכאן חז"ל הדגישו שאף פרשת משפטים מסיני, משום שהיה מקום לומר שדוקא המצוות ששייכים לבין אדם למקום מסיני, אך המצוות ששייכים לבין אדם לחבירו והיינו המצוות הממוניות, ח"ו אינם מסיני אלא יש לקיימם כפי הסברה וכל מקום כפי ראות העין, ועל זה נכתב כאן 'ואלה המשפטים' להורות שאך המצוות ששייכים לממון לבין אדם לחבירו, אף אלו מסיני, והכל יש לנהוג כפי שקיבלנו בתורה הקדושה מסיני.

ולכן אין שום מקום להקל ח"ו במצוות אלו, ואדרבה ואדרבה על חיובים של ממון אין יום הכיפורים מכפר עד שישב את הגזילה, ואצל רבותינו גדולי ישראל כולם ראו את הזהירות המופלגת שהיתה להם שלא יהיה חשש ממון שאינו כשר.

ועל מרן הקהילות יעקב זצ"ל מסופר, שהיה רושם במחברות של החידושי תורה שלו את מה שהיה צריך לשלם לכל העובדים בהדפסה של ספרי הקהילות יעקב, והוא היה רושם את זה בעמוד האחרון של המחברת וכשהוא היה גומר לכתוב מחברת אחת ועובר למחברת חדשה הוא היה מעביר את העמוד האחרון של כל החשבונות למחברת החדשה שתמיד יהיה לו מסודר למי צריך לשלם, ולאחר פטירתו מצאו שבמחברת האחרונה שהוא כתב בחייו היה כתוב בסוף 'בסייעתא דשמיא שלמתי כל החובות', וזה זכות גדולה שזכה לצאת מן העולם הזה בלי שחייב שום פרוטה לאחרים.

ומרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל סיפר שאחרי שמרן החזון איש זצוק"ל נפטר, בא יהודי שהיה גר ליד בני ברק (בגבעתיים) לקרובי משפחתו של החזון איש, וסיפר שהוא היה גר בקוסובו והיה בעל מלאכה, ועשה פעם עבור החזון"א מלאכה והוא נשאר חייב לו מאתיים דולר, וכל השנים לא ידע אותו האיש שהחזון"א גר בבני ברק, וכעת הוא מגיע לתבוע את החוב לאחר ששמע על הלוויה, ובאו לשאול את מרן הסטייפלר זצ"ל מה לעשות, אמר הסטייפלר שכל שנה בערב יום כיפור היה אומר החזון"א שיש לו חוב של מאתיים דולר לבעל מלאכה מקוסובא ואינו יודע היכן להשיג אותו, והנה כעת הוא הגיע, ואמר על זה מרן הגר"ח ק"א זצ"ל שזה זכות מיוחדת שהיתה לחזון"א שאפילו אחרי פטירתו עזרו לו מן השמים שיפטר מחובותיו.

ושמעתי ממרן הגא"ל שטינמן זצ"ל שביתו של מרן החזון איש זצוק"ל היה שייך ליהודי מחו"ל, ומיד לאחר פטירת החזון"א הוציאו את כל החפצים מהבית, ולאחר כמה ימים נגלה החזון"א בחלום לאחיינו הגר"ש גרינמן זצ"ל ואמר לו שהסטנדר שחיברו לקיר עדיין לא הוציאו מהקיר וזה חשש גזילה, וזה זכות מיוחדת

מוכן שום אדון שבעולם לקנות עבד עברי, והגנב לא היה יכול להחזיר גניבתו, ולצורך תיקון כל זה, התירה התורה לאו זה. טעם נוסף, שבדרך כלל מי שגונב זה מפני שאשתו הסיתתו לגנוב כדי שיקנה לה בגדים ותכשיטים, והרי אשה צרה בצרתה, וזהו לימוד לאשה שעל ידי שבעלה יגנוב זה רק יגרום לה לרעה יותר, שיהיה לה צרה בתוך ביתה, וזהו הטעם לדין זה.

רציעת האוון רק לאחר שש שנים

"ורצע אדניו את אזנו במרצע ועבדו לעלם" (כ"א - ו'). כתב רש"י, 'ומה ראה און להרצע מכל שאר אברים שבגוף, אמר רבי יוחנן בן זכאי כו' און ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים, והלך וקנה אדון לעצמו תרצע'. ויש להקשות, דאם הרציעה על כך שמכר את עצמו, מדוע אינו נרצע מיד כשמכר את עצמו, ומדוע רק לאחר שש שרוצה להמשיך אז נרצע באוון.

ויש לומר דבתחילה הוא היה אנוס במכירה, כיון שהיה צריך ממון להחזיר לבעלי חובות, או שהאדון עצמו הוא הבעל חוב, ולכן אינו נתבע על כך, אבל לאחר שש שנים, שרוצה להישאר מפני שאוהב את האדון וכו', אז יש עליו התביעה למה המשיך את העבדות, ולכן נרצע. וע"ע בפירושו הר"ף על העין יעקב במימרא הנ"ל בקידושין (דף כ"ב ע"ב).

מטרת מכירת הבת כדי ליעדה

"אם רעה בעיני אדניה אשר (לא) לו יעדה והפדה..." (כ"א - ח'). אשר (לא) לו יעשה - כתיב באל"ף וקוראים בו"ו, וכתב הגר"א באדרת אליהו מפני שכוונת התורה במה שהתירה לאב למכור את בתו לאמה, כדי שעל ידי המכירה האדון ייענה לו לאשה, וזה היה תכלית המכירה, אבל אם רעה בעיני אדונה והיינו שאינו רוצה בה לאשה, אז ויצאה חנם. וזה הביאור במש"כ רש"י 'וכסף קנייתה הוא כסף קידושיה', שהרי כל ענין המכירה הוא כדי שיקחנה לו לאשה, ולכן כסף קנייתה הוא כסף קידושיה.

העבד גרם לאדון לפצוע לו את עינו או שינו

"וכי יכה איש את עין עבדו או את עין אמתו ושחתה לחפשי ישלחנו תחת עינו" (כ"א - ו'). בפסוק זה נלמד שעבד יוצא בשן ועין, וזה אחת מיציאות של עבד כנעני שיוצא מאדונו.

מובא ששאלו את רב האי גאון [בספר שיחת חולין שיצא לאור בלובלין לפני מאה שנה (וכן בחנוכת התורה איוב קפיטל ל"א)], מה הדין עבד שמצער את האדון שלו ועושה שלא כדת, והאדון מרוב כעס הפיל לו שן ועין, האם גם בכה"ג העבד יוצא לחירות משום שיש לומר שכיון שהוא גרם את זה לעצמו בזה לא נאמר לחפשי שילחנו.

והשיב להם רב האי גאון, שהוא חיפש תשובה לזה בכל הגמ' בבבלי ובירושלמי ולא מצא, אבל כתב שיש להביא ראיה לזה מהגמ' בברכות (דף ה' ע"א) שכתוב שם שישורין ממרקין כל עוונותיו של אדם מק"ו משן ועין, ומה שן ועין שזה רק אבר אחד באדם ועבד יוצא בהם לחירות, ישורין שזה בכל גופו של אדם על אחת כמה וכמה שזה ממרק את כל עוונותיו, וכתב רב האי גאון שאם נאמר שבמקום שהעבד מרד ברבו הוא לא יוצא לחירות בשן ועין, א"כ נתבטל הק"ו שהרי אדם שקיבל יסורים זה בגלל

שהוא מרד בהקב"ה, וא"כ אין ראיה שאדם יוצא בזה לחירות מעוונותיו, שהרי גם עבד במקום שמרד אינו יוצא לחירות, ומוכח מזה שאפילו בכה"ג שהעבד מרד באדון הוא יוצא לחירות, וזה הק"ו לאדם שהוא מתנקה ע"י היסורים מהעוונות.

והנה המהרש"א בברכות שם מקשה, שהרי דין יציאת עבד בשן ועין נאמר רק אצל עבד כנעני, וא"כ איך לומדים בק"ו לישראל שאף הוא יוצא לחירות ע"י יסורים, הרי זה נאמר רק בעבד כנעני ולא בעבד עברי.

ובשו"ת מהרש"ם (ח"א בהקדמה אות ל') כתב ליישב, דהטעם שעבד עברי לא יוצא בשן ועין יל"פ משום דק"ל עבד של שני שותפין אינו יוצא בשן ועין כדאיתא בגמ' בבא קמא (דף צ' ע"א) וכן נפסק ברמב"ם (פרק ה' הלכות עבדים הלכה ט"ו), והרי אצל בני ישראל נאמר 'כי לי בני ישראל עבדים' והיינו שכל איש ישראל הוא עבד של הקב"ה, ולאחר שנמכר לעבד עברי נמצא שיש לו ב' אדונים, הקב"ה והאדון שנמכר אליו, וזהו עבד של ב' שותפין ולכן אינו יוצא בשן ועין, וא"כ כל זה כשנמכר לאחר, אבל קודם שנמכר שהוא עבד רק של הקב"ה הוי עבד של אדון אחד, ושפיר יוצא בשן ועין דהיינו היסורין, וזהו הק"ו מעבד שיוצא בשן ועין.

רוב העולם טועים

"אחרי רבים להטת" (כ"ג - ב').

בספר קובץ הערות בסופו (בדברי אגדה, סימן א' אות ח') מביא שהגאון רבי יונתן אייבשיץ זצ"ל נשאל מאחד מחכמי הגויים שהרי כתוב בתורה 'אחרי רבים להטות', וכיון שעם ישראל המעט מדוע שלא יקבלו את אמונת הגויים שהם הרוב.

והשיב לו רבי יונתן - 'כי דין רוב לא נאמר אלא בספק ולא בודאי, כגון בט' חנויות מכורות בשר שחוטת ואחת מוכרת בשר נבילה ונמצא בשר ואינו ניכר, הלך אחר הרוב, אבל אם החתיכה ניכרת שהיא מן המיעוט לא מהני רובא, וכן אנחנו, אין לנו ספק באמיתת אמונתנו, ולא יוכל הרוב להעבירנו מדעתנו, והתירוץ הזה אמת וברור'.

ועוד כתב שם דבלאו הכי אין מקום לשאלה זו - 'דהכתוב אחרי רבים להטות נאמר בדיינין, שהם כולם כשרין לדון שאינן נוגעין, אבל אם רוב הדיינין הן נוגעין ומיעוטן אינן נוגעין, בזה שומעים להמיעוט, ובענייני אמונה ודת אי אפשר לאדם להכיר את האמת רק אם יהיה חפשי מכל תאוות העוה"ז, ואנשים כאלו אינן נמצאים כלל בשום אומה ולשון רק אצל חכמי ישראל הקדושים כמלאכי אלוקים..., והשאלה הזאת דומה למי שעובר על בית משתה י"ש, ושמה נמצאים מאה שיכורים המתגוללים באשפה והם ישאלוהו הלא אנחנו מאה אנשים ואתה איש אחד למה לא תעשה כמונו, כן בדבר הזה זולת חכמי ישראל כל העולם המה שיכורים מתאוותיהם'..., ע"ש עוד.

ובנוסח אחר מסופר שרבי יונתן נשאל שאלה זו מאחר הגויים, והלך רבי יונתן ברחוב והתחיל להסתכל כלפי מעלה בהתפעלות גדולה, ושאלו אותו הגויים מה הרב רואה, ענה להם רבי יונתן מה אתם לא רואים שמלאכים רוקדים בשמים..., ולאט לאט הגויים אמרו שאכן הם רואים, וכך נוספו עוד גויים ועוד גויים וגם אותו גוי ששאל את רבי יונתן היה שם, ואמר שהוא רואה את המלאכים שרוקדים בשמים, ואז אמר לו רבי יונתן שבאמת הוא לא רואה כלום כי אין כלום, ועם כל זה הגויים הפתיים הולכים שולל אחרי כל מה שמספרים להם, וכי זה נקרא רוב?!?...

לעילוי נשמת אב"ד רמת השרון וקהילת נאות יוסף ב"ב מרן הגאון רבי יעקב בן רבי צבי יהודה אדלשטיין זצוק"ל נלב"ע י"ז שבט תשע"ו • ת.נ.צ.ב.ה.

נתרם לעילוי נשמת ר' דוד בן ר' שבתאי משה גוקוביץקי זצ"ל נלב"ע י"ז סבת תשפ"ה • ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת נשיא ישיבת פוניבז' הגאון רבי אברהם בן רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל נלב"ע י"ז שבט תשס"ט • ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת ראש ישיבת 'אהבת אהרן' וטראשי כולל 'מירשה דעת' הגאון הצדיק רבי שלמה בן רבי צבי יהודה אדלשטיין זצוק"ל נלב"ע י"ז סבת תשע"ו • ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת מרת אסתר בת ר' רפאל ביתן ע"ה נלב"ע י"ז שבט תשע"ו • ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת אשת חבר הגאון הגדול רבי אביגדור יחזקאל ברטלר זללה"ה הרבנית הנדיקנית דבורה ע"ה בת רבי יעקב שכטר זצ"ל נלב"ע י"ב מרחשוון תשפ"ה • ת.נ.צ.ב.ה.